

Розділ 5

# Об'єкту операційної системи MS Windows



## 15. Працюємо з файлами та папками в середовищі операційної системи

Без програмного забезпечення інформаційна система є «купою заліза», «життя» їй дають програми та дані. За статистикою, приблизно 20% вартості інформаційної системи припадає на апаратну складову, близько 80% — на програмне забезпечення. За допомогою операційної системи, яка є обов'язковою складовою програмного забезпечення, здійснюється керування роботою комп'ютера, як його апаратурою, так і програмами, та забезпечується зв'язок між користувачем і комп'ютером.

Зокрема вона дозволяє оперувати файлами, в яких зберігаються дані різного типу та програми, за допомогою яких дані опрацьовуються. Використання будь-якої операційної системи дає можливість насамперед створювати файли та виконувати з ними такі операції, як копіювання, вилучення, переміщення, перейменування; а також переглядати їх вміст та основні властивості, групувати їх у папки та виконувати з папками аналогічні операції, впорядковувати файли за різними властивостями та здійснювати автоматизований їх пошук за відповідними ознаками.

Розглянемо, як за допомогою операційної системи **Windows XP** створити власну структуру файлів та папок і навести в ній лад.

### Ви дізнаєтесь:

- ◆ Які основні вказівки передбачені для роботи з файлами та папками?
- ◆ Як можна копіювати й переміщувати файли та папки?
- ◆ Як створити нову папку?
- ◆ Чи можна змінювати імена файлів і папок?
- ◆ Як видаляти непотрібні файли та папки?
- ◆ Як можна швидко переглянути файли з графічними зображеннями?

### Додатково:

- ◆ Чи можна копіювання та переміщення об'єктів виконувати за допомогою перетягування мишкою?
- ◆ Як скопіювати файли та папки на CD- або DVD-диск?
- ◆ Як створити ярлик для файла або папки?

### 15.1. Які основні вказівки передбачені для роботи з файлами та папками?

До основних вказівок для роботи з файлами та папками належать:

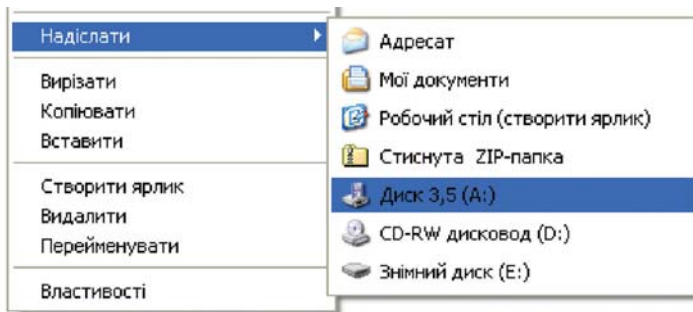
- копіювання та переміщення;
- створення папок і ярликів;
- перейменування;
- вилучення;
- пошук.

Вказівки для виконання цих операцій передбачені в будь-якій операційній системі. Існують правила їх застосування, яких слід навчитися.

## 15.2. Як можна копіювати й переміщувати файли та папки?

Нагадаємо, що копіювати і переміщувати файли та папки можна за допомогою буфера обміну. Для цього необхідно спочатку скопіювати або вирізати потрібний файл (папку, групу файлів або папок) в буфер обміну, потім перейти до папки, в яку треба скопіювати чи перемістити потрібний об'єкт, та виконати вказівку *Вставити*.

Для копіювання файлів і папок на дискету чи знімний диск в операційній системі *Windows XP* передбачено ще один спосіб: у контекстному меню об'єкта, який має бути скопійований, треба вибрати вказівку *Надіслати/Диск 3,5 (A:)* (мал. 15.1) або *Надіслати/Знімний диск*.



Мал. 15.1

Чи можна копіювання та переміщення об'єктів виконувати за допомогою перетягування мишкою?

Як скопіювати файли та папки на CD- або DVD-диск?



## 15.3. Як створити нову папку?

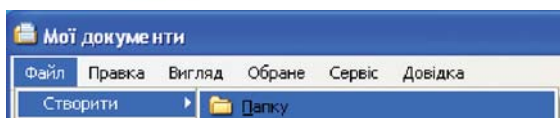
Створення нової папки відбувається в наявній папці, тому для створення нової папки треба спочатку відкрити вікно тієї папки, в якій необхідно створити вкладену папку. Це може бути певна системна папка, наприклад, *Мої документи*, коренева папка будь-якого диска, папка будь-якого рівня або *Робочий стіл*.



Нова папка не може бути створена в деяких системних папках ОС *Windows*, зокрема, *Мій комп'ютер*, *Кошик*, *Панель керування* та ін.

Створити нову папку у вікні відкритої папки можна так:

- викликати контекстне меню, клацнувши правою клав'яшею мишки у вільному місці папки, з контекстного меню вибрати вказівку *Створити/Папку*;
- у меню вікна активної папки вибрати вказівку *Файл/Створити/Папку* (мал. 15.2).



Мал. 15.2



Мал. 15.3

В обох випадках у вікні відобразатиметься значок нової папки (мал. 15.3), для якої автоматично пропонується ім'я *Нова папка*, якщо користувач не введе з клавіатури іншого. Бажано ввести ім'я папки, яке логічно пов'язане з її вмістом, тоді й орієнтуватися користувачеві буде легше.



Якщо текстовий фрагмент виділено, тобто позначено іншим кольором, як це відбувається при зміні імені файла чи папки, то для заміни такої групи символів на іншу необов'язково використовувати клавішу *Delete*, тобто вилучати написаний текст. Можна просто почати введення нових символів із клавіатури. При цьому виконується дві дії — виділені символи вилучаються, а їхнє місце займають введені з клавіатури.

Як створити ярлик для файла або папки?



#### 15.4. Чи можна змінювати імена файлів і папок?

Переіменування файлів і папок, як і інші вказівки для роботи з файлами та папками в ОС *Windows*, можна виконати кількома способами:

- виділити файл чи папку, яка потребує зміни імені, та клацнути лівою клавішею мишки в межах її імені (а не на її значку);
- в контекстному меню вибраного файла чи папки вибрати вказівку *Переіменувати*;
- виділити потрібний файл чи папку та скористатись вказівкою меню вікна *Файл/Переіменувати*.

Після цього в усіх випадках ім'я об'єкта стає виділеним іншим кольором і його можна редагувати.


#### 15.5. Як видаляти непотрібні файли та папки?



#### Вибраємо

Файли та папки, що вилучаються з жорсткого диска комп'ютера, переіснують в системну папку *Корзина*. Завжди можна переглянути і проаналізувати її вміст. Вилучені помилково файли і папки можна відновити з *Корзинки*.

Вилучити виділені об'єкти можна різними способами:

- вибрати вказівку *Видалити* з контекстного меню або меню *Файл* вікна папки;
- натиснути клавішу *Delete*;
- натиснути кнопку *Видалити*  на панелі інструментів вікна папки;
- перетягнути виділені об'єкти на значок *Корзинка* методом *D&D*.

Якщо файли чи папки були вилучені помилково, їх можна відновити.

Для цього:

- у вікні папки, з якої виконувалось вилучення об'єктів, вибрати вказівку *Правка/Скасувати*;
- відкрити вікно системної папки *Кошик*, виділити об'єкт, вилучений випадково, та вибрати посилання *Відновити* в області завдань *Кошика* або вибрати вказівку меню *Файл/Відновити*;
- перетягнути з системної папки *Кошик* файли, які потрібно відновити, у вікно потрібної папки методом *D&D*.



## Діємо

**Вправа 15.5.1.** Створення папок, переміщення, копіювання, перейменування та видалення файлів і папок.

**Завдання.** Скопіювати з папки *Різдво* на CD-диску файл *Різдво1.jpg* на *Робочий стіл*. Створити на *Робочому столі* папку *Різдво*, перемістити до неї скопійований файл *Різдво1.jpg*. Перейменувати цей файл на *Різдвяний вечір*.



1. Відкрийте на CD-диску папку *Операційна система*, далі папку *Різдво*. Клацніть правою клавішею мишки на значку файла *Різдво1.jpg* та виберіть із контекстного меню, що відкрилось, вказівку *Копіювати*.
2. Згорніть вікно відкритої папки. Клацніть правою клавішею мишки у вільному від об'єктів місці *Робочого столу* та виберіть у контекстному меню вказівку *Вставити*.

Файл *Різдво1.jpg* відобразатиметься на *Робочому столі*.

3. Клацніть правою клавішею мишки у вільному від об'єктів місці *Робочого столу* та виберіть у контекстному меню вказівку *Створити/Папку*. Введіть назву нової папки — *Різдво*.
4. Відкрийте папку *Різдво*, створену на *Робочому столі*. Перемістіть вікно на екрані так, щоб була видимою та частина *Робочого столу*, де розташований файл *Різдво1.jpg*.
5. Клацніть правою клавішею мишки на значку файла *Різдво1.jpg*, розміщеного на *Робочому столі*, та виберіть вказівку *Вирізати*.
6. У рядку меню вікна папки *Різдво* виберіть вказівку *Правка/Вставити*.

Файл *Різдво1.jpg* з *Робочого столу* буде переміщений у папку *Різдво*.

7. Клацніть лівою клавішею мишки на значку файла *Різдво1.jpg* та клацніть у межах імені цього файла. Перейменуйте файл, надавши йому нове ім'я *Різдвяний вечір.jpg*. Закрийте папку *Різдво*.
8. Клацніть лівою клавішею мишки на значку папки *Різдво*, розміщеної на *Робочому столі*, та натисніть на клавіатурі клавішу *Delete*. В діалоговому вікні *Підтвердження вилучення папки* натисніть кнопку *Так*.
9. Клацніть правою клавішею мишки на кнопці згорнутої папки *Різдво*, що розташована на *Панелі завдань*, та виберіть вказівку *Закрити*.

## 15.6. Як можна швидко переглянути файли з графічними зображеннями?



## Вибраємо

Відкриваючи папки, в яких містяться графічні зображення, можна скористатись спеціальними способами їх подання, вибрати які можна за

- Діафільм
- Ескізи сторінок
- Плитка
- Значки
- Список
- Таблиця

Мал. 15.4



Мал. 15.5

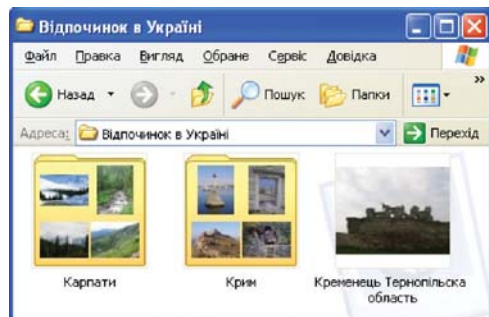
допомогою меню *Вигляд* (мал. 15.4). Це режими *Діафільм* та *Ескізи сторінок*.

Режим *Діафільм* за замовчуванням використовується для перегляду зображень, що зберігаються в папці *Мої малюнки*. Під час використання цього режиму файли вказаної папки розташовуються в нижній частині вікна у вигляді кінострічки – звідси й назва режиму (мал. 15.5). Виділений файл відображається у збільшеному вигляді в центральній частині вікна. Під зображенням розташовані кнопки, які призначені для переміщення «по кінострічці» вперед і назад, а також повороту зображення на 90° за годинниковою стрілкою та проти неї.

У режимі *Ескізи сторінок* файли подано у вигляді значків – зменшених копій зображень. Папки із зображеннями мають вигляд значків, на яких відображається кілька зображень (мал. 15.6).

Якщо на зображенні двічі клацнути мишкою, воно у збільшеному вигляді відкривається *Програмою перегляду зображень і факсів*.



Мал. 15.6



**Діма**

**Вправа 15.6.1. Перегляд малюнків у вікні папки.**

1. Відкрийте папку *Мої малюнки*.
2. Виберіть вказівку *Вигляд/Ескізи сторінок* у рядку меню вікна.
3. Двічі клацніть мишкою на одному з малюнків.

4. Закрийте вікно *Програми перегляду зображень і факсів*.
5. У рядку меню вікна папки *Мої малюнки* виберіть вказівку *Вигляд/Діафільм*.
6. Користуючись кнопками *Попереднє зображення* , *Наступне зображення* , перегляньте малюнки, збережені в папці.
7. Закрийте вікно папки.

## Поглиблюємо знання

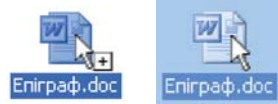
### 15.7. Чи можна копіювання та переміщення об'єктів виконувати за допомогою перетягування мишкою?



#### Діалог



#### Вправа 15.7.1. Копіювання файлу за допомогою перетягування.

1. Відкрийте папку *Мої документи* та кореневу папку диска *D:*.
2. Змініть розміри цих двох вікон і розташуйте на екрані поруч, щоб видно було їх вміст.
3. Спробуйте захопити лівою клавішею мишки значок будь-якого файлу, що міститься в папці *Мої документи*, і повільно перетягти його до вікна кореневої папки диска *D:*, не відпускаючи при цьому ліву клавішу мишки, а потім перетягти далі — до *Робочого столу*.



Мал. 15.7

Що ви помітили (мал. 15.7)?

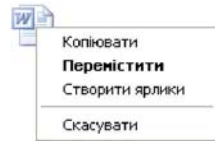
Вигляд вказівника мишки під час виконання зазначених дій свідчить про вид виконуваної операції: копіювання об'єкта (наявність знака +)  чи його переміщення . При перетягуванні файлів мишкою важливо враховувати місце знаходження папок джерела та приймача. Саме від цього залежить вид операції:

- якщо папки джерела та приймача містяться на одному диску, то виконуватиметься переміщення файлів;
- якщо папки джерела та приймача містяться на різних дисках, виконуватиметься копіювання об'єктів.

Крім того, незалежно від розміщення папок джерела та приймача, при перетягуванні файлу за допомогою лівої клавіші мишки завжди виконуватиметься:

- копіювання об'єктів — при натисненій клавіші *Ctrl*;
- переміщення — при натисненій клавіші *Shift*.

Слід пам'ятати, що перетягування об'єктів лівою клавішею мишки може призвести до небажаних результатів. Для підтримки безпеки під час виконання такої операції з виділеними об'єктами використовують спеціальне перетягування правою клавішею мишки. Після виконання такої операції при відпусканні правої клавіші мишки на екрані відображається контекстне меню з переліком операцій, які можуть бути виконані з об'єктами (мал. 15.8).



Мал. 15.8

Жирним шрифтом у такому меню виділена операція, яка була б виконана за умови перетягування лівою клавішею мишки. Користувач має вибрати потрібну операцію.

## 15.8. Як скопіювати файли та папки на CD- або DVD-диск?

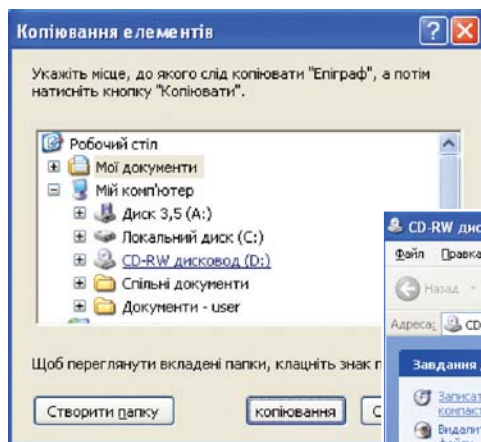
Іноколи виникає потреба перенести файли з одного комп'ютера на інший, наприклад, зі школи додому або навпаки. Якщо файли мають великий обсяг, то на дискеті або флеш-пам'яті невеликої ємності помістити їх буває неможливо. У таких випадках у пригоді стають оптичні диски, які дають можливість успішно розв'язувати проблему перенесення великих обсягів даних.

На відміну від копіювання файлів на магнітні носії та флеш-пам'ять, для копіювання файлів на оптичні диски потрібні спеціальні програми.

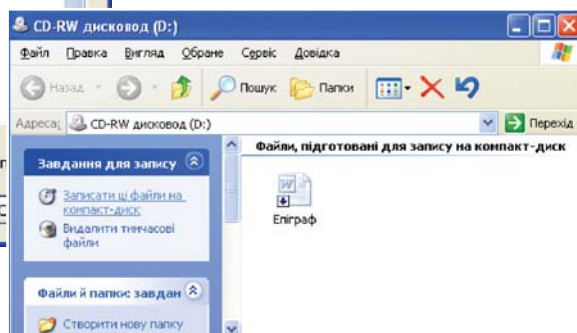
До операційної системи *Windows XP* належить програмне забезпечення, що дає змогу записувати файли на компакт-диск CD-R (DVD-R) або CD-RW (DVD-RW) з вікна папки, що містить об'єкти, які необхідно записати.

Для запису файлів чи папок на компакт-диск необхідно:

- встановити диск у пристрій для записування компакт-дисків;
- відкрити папку, що містить файли чи папки, які потрібно записати, та виділити їх;
- в області завдань *Файли й папки*: завдання клацнути на посиланні *Копіювати виділені об'єкти*, *Копіювати файл* або *Копіювати папку*;
- у діалоговому вікні *Копіювання елементів* (мал. 15.9) вибрати пристрій для записування компакт-дисків і клацнути на кнопці *Копіювання*;
- на панелі повідомлень (у правій частині *Панелі завдань*) клацнути на повідомленні, що відобразатиметься, після чого в новому вікні можна буде побачити вміст тимчасової області, де файли зберігаються до їх копіювання на компакт-диск;
- в області *Завдання для запису* вибрати посилання *Записати ці файли на компакт-диск* (мал. 15.10);
- для завершення запису виконати інструкції, які запропонує *Майстер запису компакт-дисків*.



Мал. 15.9



Мал. 15.10



Зазначимо, що можливості вбудованих засобів запису компакт-дисків у операційній системі *Windows XP* дещо обмежені, тому досвідчені користувачі встановлюють повнофункціональну програму запису на компакт-диски, зокрема *Nero* компанії *Ahead Software*.

## 15.9. Як створити ярлик для файла або папки?

Ярлик може бути створений так:

- за допомогою **Майстра створення ярликів**. Для цього необхідно активізувати вікно тієї папки, в якій планується створити ярлик. Потім викликати контекстне меню робочого поля вікна папки та вибрати вказівку *Створити/Ярлик* або скористатися тією самою вказівкою в меню *Файл* вікна папки. Так запускається робота *Майстра*: на екран послідовно подаються спеціальні запити у вигляді діалогових вікон для їх заповнення користувачем. Потрібно задати шлях та ім'я файла, до якого створюється ярлик. Для цього можна скористатися кнопкою *Огляд* та задати ім'я ярлика;
- з використанням **буфера обміну**. Необхідно відкрити папку-джерело з об'єктом, для якого потрібно створити ярлик, та скопіювати цей об'єкт до буфера обміну. Потім перейти до папки-приймача, в якій потрібно створити ярлик, та виконати вказівку *Вставити ярлик* з меню *Правка* вікна папки-приймача або контекстного меню цієї папки;
- із застосуванням **спеціального перетягування** за допомогою правої клавіші мишки. Необхідно відкрити папку-джерело та папку-приймач для створення ярлика. Далі треба виконати спеціальне перетягування об'єкта з однієї папки в іншу і з контекстного меню, що відобразатиметься при відпусканні правої клавіші мишки, вибрати вказівку *Створити ярлик*;
- у контекстному меню об'єкта, для якого потрібен ярлик, вибрати вказівку **Створити ярлик**. При цьому ярлик буде створено у тій самій папці, де міститься об'єкт-джерело. Найчастіше ярлики створюються в інших папках для спрощення доступу до файлів, тому після створення ярлика таким способом його можна просто перемістити в папку, де потрібен такий ярлик.



### Обговорюємо

1. Чи можна кореневий каталог диска назвати папкою?
2. Якими способами можна копіювати, переміщувати й вилучати файли? Намалуйте графічну схему.
3. У яких папках не можна створити вкладені папки?
4. Чи перейменування папок засобами операційної системи здійснюється так само, як і перейменування файлів? Якщо є відмінності, то назвіть їх.
5. Які папки недоцільно перейменовувати і чому?
6. Для яких програм, папок чи окремих файлів доцільно створювати ярлики?
7. Чи завжди за допомогою ярлика можна викликати відповідний йому об'єкт?

8. Чи можна створити нову папку під час роботи з діалоговим вікном *Зберегти як...* ?
9. Які способи відображення вмісту активних папок з меню *Вигляд* краще застосовувати для перегляду графічних зображень і чому?
10. Які засоби та програми потрібні для копіювання файлів на CD- та DVD-диск?



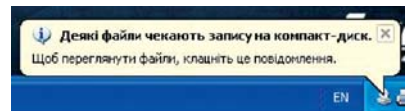
## Працюємо в парах

- A.** 1. Порівняйте різні режими перегляду файлів, у яких містяться графічні зображення. Обговоріть у парах.
- B.** 2. Намалуйте графічні схеми для порівняння таких груп способів перегляду: 1) *Діафільм, Ескізи сторінок*; та 2) *Плитка, Значки, Список, Таблиця*. Результати обговоріть у парах.
3. Визначте спільне і відмінності при роботі з гнучкими дисками, CD-R та CD-RW. Обговоріть у парах та побудуйте діаграму Венна.
- C.** 4. Намалуйте графічну схему, що відображає вказівки для роботи з файлами та папками. У цій схемі окремо виділіть системні папки. Результати обговоріть у парах.
5. Намалуйте графічну схему для порівняння операцій копіювання та переміщення файлів. Результати обговоріть у парах.



## Працюємо самостійно

- A.** 1. Перевірте, чи можна на дискеті розмістити всі файли, що зберігаються в папці *Мої малюнки*.
2. Створіть на *Робочому столі* комп'ютера, з яким ви працюєте, ярлик CD-диска. Чи завжди можна за допомогою цього ярлика відкрити диск?
- B.** 3. Визначте, чи можна виділити одночасно кілька об'єктів (файлів, папок) та занести їх (скопіювати або вирізати) до буфера обміну.
- C.** 4. Назвіть, що спільного та відмінного мають операції копіювання, переміщення, вилучення файлів чи папок та об'єктів, з якими працює графічний редактор. Результати подайте у вигляді діаграми Венна.
5. Назвіть причину появи на панелі завдань повідомлення (мал. 15.11).



Мал. 15.11



## Досліджуємо

1. Перевірте, чи збільшується обсяг вільного місця на диску після вилучення об'єктів у *Кошик*. Для цього до вилучення файла визначте обсяг вільного дискового простору за допомогою властивостей диска, вилучіть один із файлів у *Кошик* та перегляньте обсяг вільного дискового простору. Відновіть із *Кошика* вилучений файл.
2. Визначте, на якому диску зберігаються об'єкти, розміщені на *Робочому столі*. Для цього створіть на *Робочому столі* папку *Вправа*, виберіть із її контекстного меню вказівку *Властивості*, в ділянці *Розташування папки призначення* перегляньте адресу папки, яка починається з імені диска. Чи є *Робочий стіл* папкою? Вилучіть папку *Вправа*.
3. Дослідіть, чи може користувач створити папки *Мій комп'ютер*, *Кошик*. Чи будуть такі папки системними? Назвіть основні відмінності системних папок від папок, створених користувачем. Намалуйте графічну схему.